

Vizsgálat az Iránytű csoport által kifejlesztett, pályaorientációs eszközök alkalmazhatósági lehetőségeiről

1 A vizsgálat célja

A vizsgálat célja az Iránytű csoport által kifejlesztett, pályaorientációs eszközök alkalmazhatósági körének meghatározása a különböző, elsősorban Dél-dunántúli fogyatékosügyi intézmények szakembereinek körében végzett kérdőíves felmérés segítségével.

2 A vizsgálat megalapozottsága, az intézményi háttér bemutatása

A Dél-dunántúli régió intézményhálózata valamelyest fejlettebbnek tekinthető más régiókhoz viszonyítva, több speciális képzést nyújtó iskolát tart számon, melyek között országos hírű intézmények is vannak, melyek élenjárók a legfrissebb hazai szakmai fejlesztések bevezetésében, így a pályaorientációs témájú fejlesztési projektek elsődleges befogadó közegét is jelentik. A régióban 18 speciális képzést nyújtó általános iskola és 7 szakközépiskola működik.

További 8 olyan rehabilitációs intézményt is számon tart a régió, ahol olyan fogyatékos, valamint mozgás-, illetőleg látássérült személyeknek ellátása valósul meg, akiknek oktatása, képzése, átképzése és rehabilitációs célú foglalkoztatása csak intézményi keretek között valósítható meg. A megfelelő képzésre, átképzésre és rehabilitációs foglalkozásra történő felkészítés, orientálás ezekben az intézményekben inkább a fejlesztő szakemberek által irányított módon zajlik, kevesebb szerepet kapnak a fogyatékosokkal élők egyéni elképzelései. A kialakult helyzetért egyrészt a törvényi előírások is felelőssé tehetők, másrészt a rendelkezésre álló eszközök és módszerek hiánya is hozzájárul.

„A dél-dunántúli régióban további 17 fogyatékosok otthona működik, ezekben 1814 férőhelyen nyújtanak ellátást. Az ellátotti csoportokat tekintve az intézmények értelmi fogyatékos, ezen belül középsúlyos és súlyos értelmi fogyatékos személyek gondozását végzik. Baranya megyében egy intézmény autista személyek számára nyújt ellátást. A kilenc lakóotthon közül Baranya megyében a megyei önkormányzat tart fent három intézményt, egy intézményt a települési önkormányzat (Mohács Város Önkormányzata) és két intézményt két

nem állami szervezet (Fogd a Kezem Alapítvány, Pécsi Napközi Otthon Alapítvány) tart fent. A lakóotthonok ellátási területe a Baranya megyében működő intézmények esetén megyei, a Somogy megyében és Tolna megyében működő négy intézmény esetében országos.

Fogyatékos személyek nappali intézményéből 19 található a régió területén. Baranya megyében négy intézményt települési önkormányzat tart fent (Pécs Megyei Jogú Város Önkormányzata, Mohács Város Önkormányzata), négy intézményt nem állami szervezet (Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület, „Fogd a Kezem Alapítvány, Fogadj el Alapítvány, Kerek Világ Alapítvány). Somogy megyében egy intézményt települési önkormányzat tart fent (Kaposvár Megyei Jogú Város Önkormányzata), négy intézményt pedig nem állami szervezet (Magyar Máltai Szeretetszolgálat Egyesület, Mozgáskorlátozottak Somogy Megyei Egyesülete, Regens Wagner Alapítvány). A Tolna megyében működő két intézményt települési önkormányzat (Dombóvár Város Önkormányzata, Szekszárd Megyei Jogú Város Önkormányzata) tartja fent. .” (Human Exchange Emberi Erőforrás Fejlesztő és Tanácsadó Alapítvány: 4.)

Nappali intézmények esetében azért érdekes a pályaeorientáció kérdésköre, a fogyatékossgal élők rehabilitációs foglalkoztatásba történő felvételét kötelezően minimum 6 hónapnyi nappali ellátásban töltött időszaknak kell megelőznie. Ez alatt a 6 hónap alatt dől el, hogy a fogyatékossgal élő fiatal az intézményi foglalkoztatás melyik színterén folytatja pályafutását, rehabilitációs célú, vagy fejlesztő foglalkoztatásban vesz-e részt, és az is, hogy milyen konkrét munkafeladatok elvégzésére alkalmas, illetve motivált?

3 Hipotézisek

A soron következő hipotézisvizsgálatokkal a szerző azt szeretné bebizonyítani, hogy az Iránytű csoport által kifejlesztett, pályaeorientációs eszközök széles körben adaptálhatók valamennyi, a fogyatékossgal élők pályaeorientációjával foglalkozó szervezet tevékenységébe:

1. Hipotézis:

A vizsgált szervezetekben rendelkezésre áll a bemutatott pályaeorientációs eszközök adaptálásához szükséges humán kapacitás.

2. Hipotézis:

A vizsgált szervezetekben jelen van a bemutatott pályaorientációs eszközök megfelelő alkalmazásához szükséges szemlélet.

3. Hipotézis:

A megkérdezett szakemberek zöme hasznosnak tartaná a bemutatott pályaorientációs eszközök legalább egyikének adaptálását a vizsgált szervezetbe.

4. Hipotézis:

A megkérdezett szakemberek többségének vannak elképzelései a bemutatott pályaorientációs eszközök adaptálásához szükséges források előteremtésére.

4. A vizsgálatban résztvevő szervezetek és szakemberek

A vizsgálatba a szerző arra törekedett, hogy a pálya Dél-dunántúli fogyatékosügyi intézmények közül egy reprezentatív kör kerüljön kiválasztásra. Az alábbiak szerint a pedagógiai és foglalkozási rehabilitáció alapfeladatokat ellátó, önkormányzati és civil fenntartású intézmények kerültek kiválasztásra:

1. Nappali ellátást biztosító, önkormányzati fenntartású szociális intézmény: Életminőség Fejlesztő Szolgáltatások Intézménye (7633 Pécs, Endresz György u. 21.)
2. Nappali ellátást biztosító civil fenntartású szociális intézmény: Fogd a Kezem Alapítvány Terápia és Munkaotthona (7634 Pécs, Kovács B. u. 10.)
3. Szociális foglalkoztatást működtető önkormányzati fenntartású szociális intézmény: Életminőség Fejlesztő Szolgáltatások Intézménye (7633 Pécs, Endresz György u. 21.)
4. Szociális foglalkoztatást működtető civil fenntartású szociális intézmény: Fogd a Kezem Alapítvány Terápia és Munkaotthona (7634 Pécs, Kovács B. u. 10.)
5. Sajátos nevelési igényű gyermekek oktatását végző speciális szakiskola: Éltes Mátyás Általános Iskola, Szakiskola, Kollégium és Egységes Módszertani Intézmény (7633 Pécs, Építők útja 9.)
6. Sajátos nevelési igényű gyermekek oktatását végző integrált szakképző intézmény: Budai Városkapu Óvoda, Általános Iskola, Szakiskola, Speciális Szakiskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény (7629 Pécs, Komlói u. 58.)

7. Lakóotthoni ellátást biztosító civil szervezet: Életesély Autistákat Segítő Egyesület Fészek Lakóotthona (7761 Kozármisleny, Széchenyi u. 1.)
8. Támogatott foglalkoztatás alternatív munkaerő-piaci szolgáltatást nyújtó civil fenntartású szervezet: Kék Madár Alapítvány (7100 Szekszárd, Bartina u. 1.)
9. Tranzit foglalkoztatási programot működtető civil fenntartású szervezet: Fogd a Kezem Alapítvány (7634 Pécs, Kovács B. u. 10.)
10. „4M” alternatív munkaerő-piaci szolgáltatást nyújtó civil fenntartású szervezet: Életet Segítő Alapítvány (8200 Veszprém, Kossuth L. u. 10.)

Az egyes szervezetek részéről az alábbi munkakörökben dolgozó 10 szakember töltötte ki a vizsgálat alapjául szolgáló kérdőívet:

- Az Életminőség Fejlesztő Szolgáltatások Intézménye részéről az intézmény terápiais munkatársa és munkarehabilitációs segítője
- A Fogd a Kezem Alapítvány részéről az integrált intézményvezető, a pszichológus és a tranzitfoglalkoztatási projekt vezetője
- A Budai Városkapu Óvoda, Általános Iskola, Szakiskola, Speciális Szakiskola és Alapfokú Művészetoktatási Intézmény részéről az intézményvezető
- Az Éltes Mátyás Általános Iskola, Szakiskola, Kollégium és Egységes Módszertani Intézmény részéről a tanulásban akadályozott célcsoporttal foglalkozó gyógypedagógus
- Az Életesély Autistákat Segítő Egyesület részéről az egyesület vezetője
- A Kék Madár Alapítvány részéről a szakmai vezető
- Az Életet Segítő Alapítvány részéről egy munkavállalási tanácsadó

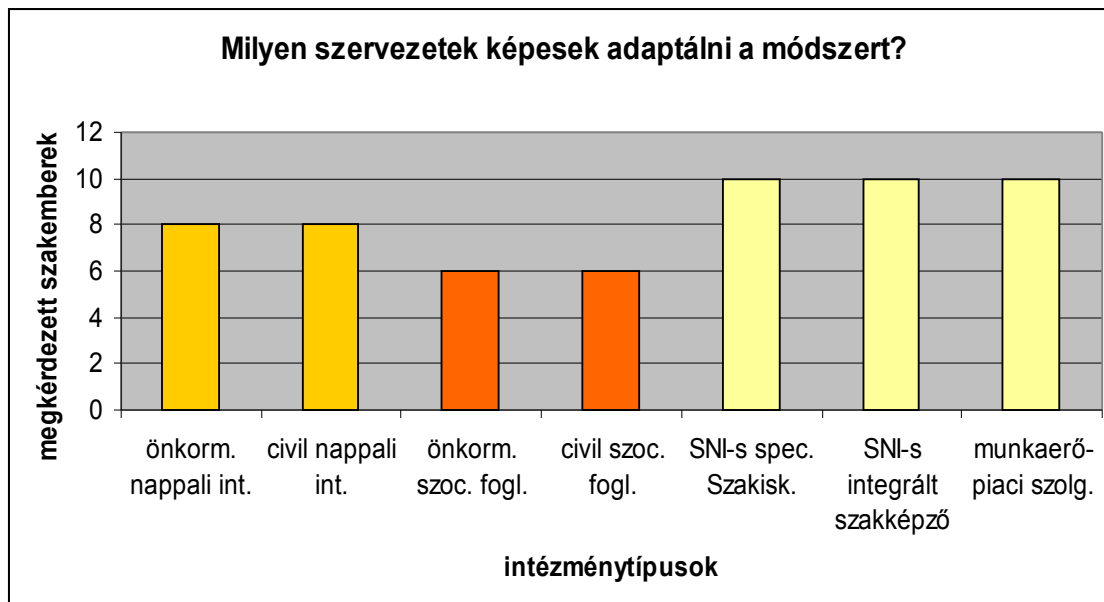
5 Eljárás

A 7 szervezet 10 szakemberét személyesen kereste fel a szakdolgozat készítője. A vizsgálni kívánt pályorientációs eszközök használatának demonstrálása után a megkérdezett személyek az általuk összeállított, az eszközöket ugyancsak megismerő szakmai teammel folytatott konzultációt követően töltötték ki a kérdőíveket. A vizsgálatban használt önkitöltős kérdőív nem anonim, a zömében nyitott kérdések mellett tartalmaz zárt kérdéseket is, előre megadott válaszlehetőségekkel. (lásd mellékletek) Az adatok elemzése leíró statisztikai módszerrel történik.

6 Eredmények

6.1 A módszer adaptálására alkalmas szervezetek köre

Arra a kérdésre, hogy a megkérdezett 10 szakember az alábbiak közül melyik szervezetet gondolják a legalkalmasabbnak arra, hogy a megismert pálya-és életorientációs rendszert adaptálja, a mindennapi működésének részévé integrálja, a következő megoszlásban érkeztek válaszok:

Az összesített válaszok alapján megállapítható, hogy a megkérdezett szakemberek a sajátos nevelési igényű gyermekek oktatását végző speciális szakiskolákat, integrált szakképző

intézményeket és alternatív munkaerő-piaci szolgáltatásokat egyhangúlag alkalmasnak ítélték meg a vizsgált pálya-és életorientációs rendszer adaptálására.

Összesen 6 szakember gondolta úgy a 10-ből, hogy valamennyi intézménytípus képes lenne adaptálni a vizsgált rendszert.

A legkevesebben, 4-en a szociális foglalkoztatást működtető intézményekről feltételezték, hogy képesek lennének adaptálni a vizsgált rendszert. E szempont értékelésére érdekes fényt vet az is, hogy azok a szakemberek, akik a szociális foglalkoztatást működtető intézményeket alkalmasnak találták a módszer adaptálására, maguk is olyan intézmények dolgozói, amelyek működtetik a nevezett foglalkoztatási formát, míg a nemmel válaszolók a mindennapi munkatapasztalat szintjén nem nyertek betekintést ilyen jellegű intézmények szakmai programjába, munkafolyamataiba.

Azok a válaszadók, akik egy szűkebb intézményi kört jelöltek meg a pálya-és életorientációs rendszert befogadó közegeként, a pályaorientációt alapvetően az iskolarendszer feladataként értelmezték, vagy olyan tevékenységnek tekintették, ami szükségképpen meg kell hogy előzze a konkrét munkavállalást (e miatt az alternatív munkaerő-piaci szolgáltatásokról is feltételezték, hogy valamilyen szinten felvállalják a pályaorientáció ügyét).

Azok a válaszadók, akik a vizsgált intézmények teljes spektrumát alkalmasnak ítélték meg a rendszer adaptálására, a pályaorientációt a munkavállalásra való felkészítéssel összefüggésben, tágabb értelmezési keretben gondolták végig, és mint ilyent, az élet minden szakaszában visszatérő feladatként értelmezték, melynek felvállalása nem szorítkozhat az iskolai keretek közé.

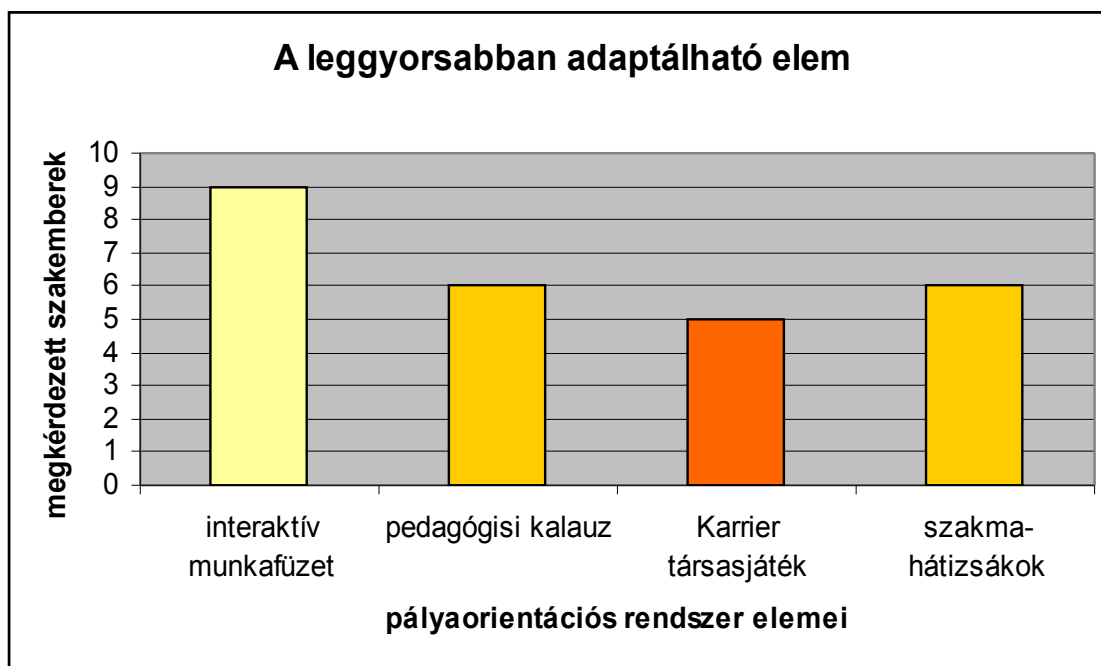
A válaszok megoszlásában nem volt különbség a fenntartóra vonatkozóan. Az egyes intézménytípusok (nappali ellátást, szociális foglalkoztatást működtető intézmények) megítélése azonos volt, függetlenül attól, hogy önkormányzati, vagy civil fenntartóról beszélünk.

6.2 Saját szervezet alkalmassága a módszer adaptálására

A megkérdezettek arról is nyilatkoztak, hogy saját szervezetükben mennyire tudják elképzelni a bemutatott pálya-és életorientációs rendszert? Valamennyi válaszadó hasznosnak ítélte meg az adaptálását abba szervezetbe, ahol jelenleg dolgozik, és mindenki meg tudott nevezni olyan munkatevékenységet, vagy feladatkört, amelynek keretében, az intézmény mindennapi működésébe illeszkedően tudnák működtetni a megismert rendszernek legalább egy elemét, eszközét.

A válaszadók egyhangúan állították, hogy szervezetükben adottságként van jelen az az elfogadó, támogató, személyközpontú attitűd, amelyet a módszer megkövetel, és ami garantálja is annak eredményességét. A siker útjában álló akadályként felmerült egy projektmegvalósító szervezet részéről az idő és szakemberigény összeegyeztethetősége a „kemény projektindikátorokkal”.

Arra vonatkozóan, hogy melyik elem adaptálható legkönnyebben az adott szervezetbe, a vizsgált személyek válasza a következőképpen oszlott meg:

Az, hogy a megismert módszertárnak (társasjáték, hátizsákok, munkafüzet, pedagógiai kalauz) mely elemei, adaptálhatóak a legkönnyebben a vizsgált szervezetekbe, összefüggést mutatott az ellátotti kör sajátosságaival, valamint a vizsgált intézmények alapfeladataival.

- A munkafüzet nagyon jól használható olyan intézményeknél, ahol egyéni fejlesztés zajlik, márpedig a megkérdezett intézmények mindegyikére jellemző. Ennek hátránya, hogy analfabéták és látássérült személyek számára jelenlegi fejlesztési szinten csak szakember segítségével használható, továbbá, hogy leginkább a normál intelligenciaszint alatt igazán hatékony.
- A pedagógiai kalauz jól kiegészíti a munkafüzetet, nagyon jó segédanyag.
- A társasjátékot a megkérdezettek a legkomplexebb eszköznek gondolják, amely inkább az ép értelmű, vagy tanulásban akadályozott célcsoportnál (alternatív

munkaerő-piaci programokban) lehetne hasznos, a válaszadók véleménye alapján a középsúlyos értelmi fogyatékosággal élők számára egyértelműen túl bonyolult, nem használható.

- A hátizsákos játék megítélése egyértelműen pozitív.
- A hátizsákos játék és a társasjáték előnye a munkafüzetrel szemben, hogy játékosabb jellegű felhasználást tesz lehetővé, ami élvezetes és kiemelt vonzerőt jelent a célcsoport számára.

6.3 Az adaptáláshoz szükséges erőforrások

A vizsgálat harmadik területe az adaptáláshoz szükséges erőforrásokra terjedt ki az egyes szervezeteknél. Vizsgáltuk a humán erőforrást és az anyagi ráfordítások igényét, lehetőségét.

Valamennyi megkérdezett szakember úgy nyilatkozott, hogy a szervezetben, ahol dolgozik rendelkezésre állnak olyan szakemberek, akiknek a szaktudására szükség lehet a rendszer egyes elemeinek, vagy akár a teljes rendszer adaptálása során. Két vizsgált szervezet hívta fel a figyelmet a meglévő szakemberek leterheltségére, mint az adaptálás akadályozó tényezőre.

Az egyes elemek adaptációjához szükséges költségek becslésekor a társasjáték és a munkafüzet esetében reális költségekkel számoltak a válaszadók, a szakma-hátizsákok értékének a meghatározása már nehezebb feladat volt. A legpontosabb kalkuláció az eszközök értékén túl más tényezőket is figyelembe vett (bér, helységhasználat, stb.) az adaptálás évében magasabb költségekkel számolt, mint a fenntartási időszakban.

Az adaptációhoz szükséges költségek előteremtésénél a megkérdezett szakemberek zöme pályázati forrásokra gondolt.

Figyelemre méltó jelenség az önkormányzati fenntartású intézmények szigorúan kötött gazdálkodása, mely határt szabhat bizonyos szakmai fejlesztéseknek. Esetükben a szakmai fejlesztésre irányuló pályázati lehetőségek köre is szűkebb.

A pénzügyi források előteremtésére kreatív válaszok is érkeztek, például:

- Az önkormányzati intézménnyel együttműködő alapítvány pályázza meg a rendszer adaptálását, elkerülve ezáltal a fenntartó miatti korlátozásokat.
- Speciális szakiskola a szakképzési hozzájárulás is végrehajthat eszközberuházásokat (pl. a szakmai hátizsákok felszereléséhez)
- Az egyik megkérdezett személy az önkéntes munkaerő bevonását, mint kreatív humán erőforrást is említi. Ehhez kapcsolódóan egy önkormányzati fenntartású intézmény

civil szervezet munkatársainak bevonásával is számol, mely ugyancsak költségkímélő megoldás az intézmény számára.

7 Következtetések

A lefolytatott vizsgálat alapján lehetőség nyílik a kapott eredményeknek szerző kezdeti hipotéziséhez való viszonyításhoz.

7.1. Az 1. Hipotézis részbeni beigazolódása:

1. Hipotézis:

A vizsgált szervezetekben rendelkezésre áll a bemutatott pályaorientációs eszközök adaptálásához szükséges humán kapacitás.

Az 1. Hipotézisre való visszacsatolás a kapott eredmények tükrében:

Valamennyi megkérdezett szakember úgy nyilatkozott, hogy a szervezetben, ahol dolgozik rendelkezésre állnak olyan szakemberek, akiknek a szaktudására szükség lehet a rendszer egyes elemeinek, vagy akár a teljes rendszer adaptálása során. Két vizsgált szervezet hívta fel a figyelmet a meglévő szakemberek leterheltségére, mint az adaptálás akadályozó tényezőre. A felmerülő problémára megoldást az önkéntes munkaerő bevonása, illetve más, civil szervezettel való együttműködés, azok munkatársainak bevonása az adaptációba, illetve a rendszer működtetésébe.

7.2. A 2. Hipotézis beigazolódása:

2. Hipotézis:

A vizsgált szervezetekben jelen van a bemutatott pályaorientációs eszközök megfelelő alkalmazásához szükséges szemlélet.

A 2. Hipotézisre való visszacsatolás a kapott eredmények tükrében:

A válaszadók egyhangúan állították, hogy szervezetükben adottságként van jelen az az elfogadó, támogató, személyközpontú attitűd, amelyet a módszer megkövetel, és ami garantálja is annak eredményességét.

7.3. A 3. Hipotézis beigazolódása:

3. Hipotézis:

A megkérdezett szakemberek zöme hasznosnak tartaná a bemutatott pályaorientációs eszközök legalább egyikének adaptálását a vizsgált szervezetbe.

A 3. Hipotézisre való visszacsatolás a kapott eredmények tükrében:

Minden megkérdezett személy meg tudott nevezni olyan munkatevékenységet, vagy feladatkört, amelynek keretében, az intézmény mindennapi működésébe illeszkedően tudnák működtetni a megismert rendszernek legalább egy elemét, eszközét.

Az, hogy a megismert módszertárnak mely elemei, adaptálhatóak a legkönnyebben a vizsgált szervezetekbe, összefüggést mutatott az ellátotti kör sajátosságaival, valamint a vizsgált intézmények alapfeladataival: a munkafüzet és a hozzá tartozó pedagógiai kalauz az egyéni fejlesztés és mentorálás keretében, a hátizsákok és a társasjáték csoportos foglalkozások keretében alkalmazhatók. A Karrier társasjáték komplex jellegéből fakadóan ép értelmű, ill. enyhe értelmi fogyatékos célcsoportnál használható inkább, míg a szakma-hátizsákok nagyon jól alkalmazhatók közepesúlyos értelmi fogyatékossgal élő célcsoport esetében is.

7.4. A 4. Hipotézis beigazolódása:

4. Hipotézis:

A megkérdezett szakemberek többségének vannak elképzelései a bemutatott pályaorientációs eszközök adaptálásához szükséges források előteremtésére.

A 4. Hipotézisre való visszacsatolás a kapott eredmények tükrében:

A humán erőforrás vonatkozásában minden szervezet elsősorban a meglévő szakembereire támaszkodott. Azoknál a szervezeteknél, ahol jelentős leterheltség jellemezte a munkavállalói állományban lévő szakembereket, megoldást jelenthet az önkéntes munkaerő bevonása, vagy a civilekkel való együttműködés erősítése, szélesítése.

Az adaptációhoz szükséges költségek előteremtésénél a megkérdezett szakemberek zöme pályázati forrásokra gondolt, de előfordultak egyéb, kreatív megoldások is, mint speciális szakiskolák esetében a szakképzési hozzájárulás felhasználása.